

було давно, і про це пора забути, не згадувати. Але про це не можна ніколи забувати! Це був страшний голод, і він загубив мільйони наших людей [8, №3].

1. *Вечерняя Одесса*. – 1993.
2. *Вечірній Київ*. – 1990.
3. *Родослав*. – 1990.
4. *Голодомори в підрадянській Україні (Праці членів Асоціації дослідників голодоморів в Україні)*. – Київ – Львів – Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2003.
5. *Голос України*. – 1993.
6. *Гудзенко К. Трагічні голоси [з Черкащини]*. – Кам'янка. – 1993; *Світovid*. – 1993.
7. *Голодомори в підрадянській Україні (Праці членів Асоціації дослідників голодоморів в Україні)*. – Київ – Львів – Нью-Йорк: Вид-во М.П.Коць, 2003.
8. *Голос України*. – 1993.
9. *Колос*. – 2003.
10. *Літературна Україна*. – 1993.
11. *Народна газета*. – 1993, 2000.
12. *Парламентські слухання щодо вшанування пам'яті жертв голодомору 1932 – 1933 років 12 лютого 2003 року*. – К.: 2003.
13. *Поточний архів Асоціації дослідників голодоморів в Україні. Колекція документів*.
14. *Рабочая газета*. – 1990.
15. *Поточний архів Асоціації дослідників голодоморів в Україні. Колекція документів*.
16. *Рудий Василь. Розп'ята Тиврівщина (Голодомор 1932 – 1933 років у Тиврівському районі Вінницької обл.)*. – Тиврів. – 1993.
17. *33-й: Голод: Народна Книга-Меморіал*. – К.: Рад. письменник, 1991.
18. *Урядовий кур'єр*. – 1998.
19. *Факт*. – 1993.

Б. Г. Москальов

З ІСТОРІЇ ХАРКІВСЬКОГО ДЕРЖАВНОГО ТЕХНІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. ПЕТРА ВАСИЛЕНКА В 30- тІ РОКИ ХХ СТ.

У 2005 році виповнюється 75 років від початку більшовицької реформи вищої школи, у ході якої сформувалася радянська освітня система. Було реорганізовано систему сільськогосподарської освіти, яка мала готувати кадри для соціалістичного, великого, механізованого землеробства. У тодішній столиці України, Харкові, було відкрито новий ВНЗ – Інститут механізації та електрифікації сільського господарства (ХІМЕСГ), який мав на меті забезпечити інженерними кадрами більшовицьку технічну модернізацію сільського господарства.

Історія с.-г. освіти в Харкові вивчалася насамперед у зв'язку з історією Харківського сільськогосподарського інституту [1], що є найдавнішим с.-г. ВНЗ не тільки в Україні, але й у Європі. Вивчення історії ХІМЕСГ почалося наприкінці 70-х років ХХ ст. у зв'язку з підготовкою до 50-річного ювілею інституту. Було зібрано документи, матеріали з історії інституту, спогади студентів і викладачів. У 1980 році було відкрито Музей історії інституту, з нагоди ювілею випустили книжку про ХІМЕСГ, що містила і коротку історичну довідку [2]. Однак у

цілому історія становлення і розвитку цього ВНЗ в науковому плані досліджена недостатньо.

Метою статті є вивчення проблем становлення інституту в 30-і роки ХХ ст. Об'єкт дослідження – більшовицька реформа вищої школи, предмет – становлення ХІМЕСГ у 30-ті рр. ХХ ст.

12 червня 1930 року РНК УРСР прийняла постанову „Про організацію Вишів та Втишів і про передачу їх у відання відповідних наркоматів”, що передбачала кардинальну реорганізацію всієї освітньої системи в Україні. У розділі „Сільськогосподарська вертикаль” планувалося створення в Харкові Інституту механізації й електрифікації сільського господарства на базі відділень механізації Харківського і Полтавського сільськогосподарських інститутів. Ця реформа, затверджена пізніше постановою ВЦВК і РНК СРСР 23 липня 1930 року, спричинила дроблення старих сільськогосподарських навчальних закладів і створення десятків нових, галузевих, однофакультетних інститутів.

Більшовицька технічна модернізація аграрного сектора, яка почалася в ці роки, зіткнулася з гострим браком інженерно-технічних кадрів і невідповідністю фахівців агрономічного профілю до роботи в умовах великого, механізованого виробництва. Узавши за основу технічної модернізації сільського господарства американську модель, радянське керівництво враховувало, що в США з початку ХХ століття було випущено для с.-г. виробництва близько 78 тис. кваліфікованих фахівців інженерного профілю, що дозволило забезпечити насиченість інженерними кадрами в розрахунок – один інженер на 1300 – 1500 га посівних площ, у той час як у Радянському Союзі нечисленні інженерні факультети сільськогосподарських ВНЗ і ВНЗ індустріального землеробства змогли випустити в 1930 році не більше 250 інженерів-механізаторів, а насиченість інженерними кадрами з розрахунок на посівні площі в сотні разів поступалася американській. Зовсім не підготовленими до реалізації більшовицьких планів створення найбільшого у світі механізованого виробництва виявилися і агрономічні кадри, що випускалися ВНЗ. Орган Наркомосвіти УРСР „Шлях освіти” писав про агрономів, які працювали в сільському господарстві: „Крім того, що вони не розуміють нічого в організації великого виробництва, вони не мають також знань з експлуатації машин та їх ремонті, тому що дотепер агрономам у сільськогосподарському інституті давали тільки обмежені відомості в області теорії с.-г. машинознавства” [3, 59].

Більшовицька реформа не була підготовлена і не була забезпечена ні у фінансовому, ні в матеріальному відношенні. Гостро невістачало кваліфікованих викладацьких кадрів, підручників і навчальних посібників, не були створені необхідні побутові умови для студентів. У такій ситуації знаходилися і більшість новостворених інститутів у м. Харкові.

Відповідно до рішення спеціальної комісії з розділу Харківського с.-г. Інституту, ХІМЕСГу було тимчасово виділено будинок по вул. Чайковського, 4, (нині УкрНДІ ґрунтознавства ім. О.Соколовського), який належав с.-г. інституту. Роботу по організації нового інституту очолив призначений зам. директора з навчальної роботи проф. Алов О.О., який завідував

кафедрою сільгоспмашинознавства в Харківському сільськогосподарському інституті, відомий вчений в області с.-г. механіки, у минулому ректор с.-г. інституту (1915-1924 р.).

Організація інституту ускладнювалася тим, що Трактороцентр, у підпорядкування якого ще 15 липня повинний був перейти ХІМЕСГ, відмовлявся брати на баланс новий інститут. 5 серпня 1930 р. бюро Ленінського РК КП (б)У заслухало питання про осінній прийом до ВНЗ і констатувало, що робота, проведена керівництвом с.-г. інституту і ХІМЕСГ, забезпечила перший набір студентів як кількісно, так і якісно. Однак бюро висловило заклопотаність у зв'язку з нез'ясованим станом ХІМЕСГ і відмовою Трактороцентру прийняти його. У рішенні бюро було записано: „Поставити перед Наркомземом питання про негайне прикріплення інституту механізації до якої-небудь господарської організації і перед обласним комітетом питання про виділення кандидатури директора інституту” [4, 145] (у перші місяці тимчасово виконував обов'язки директора колишній замдиректора с.-г. інституту з господарської частини).

У середині серпня з вимогою до Трактороцентру прийняти ХІМЕСГ звернувся і РНК України [5]. Лише у вересні 1930 року Трактороцентр нарешті прийняв новий інститут і його першим директором незабаром було призначено І.Л. Шапошникова – за фахом економіст (він закінчив Сталінську торговельно-промислову академію), колишній революціонер, який часто в дружньому колі згадував про свою зустріч із В.І. Леніним, у 20-ті роки працював у банківських структурах Донбасу і Харкова, а в 1930 році його було призначено уповноваженим Трактороцентру в Україні.

Найбільш складним питанням для інституту в перші роки його існування стало формування власної навчально-матеріальної бази: навчальних корпусів, лабораторій, студентських гуртожитків, житла для викладачів.

Незважаючи на те, що керівництву ВНЗ вдалося „пробити” в 1931 році фінансування (через республіканські органи) і почати будівництво навчального корпусу та гуртожитку на Павловому полі, будівництво корпусу вже в 1933 році було зупинено через невдалий проект. До того ж ця справа набула і політичного забарвлення. У березні 1933 року колегія ОГПУ оголосила про розкриття контрреволюційної шкідницької організації в Наркомземі й Наркоматі радгоспів СРСР. Ядро цієї організації становили співробітники Трактороцентру, що працювали в Москві, Україні, Білорусії, на Північному Кавказі. За вироком колегії ОДПУ від 11 березня, 35 осіб було засуджено до розстрілу і 40 до різних термінів ув'язнення [6]. ХІМЕСГ, що перебував спочатку в підпорядкуванні Трактороцентру, у партійних документах того часу став „гніздом шкідників Трактороцентру” в Україні, до того ж у ньому працювала викладачем Є. Клейн – сестра М. Коварського (заступника голови Трактороцентру, розстріляного в березні 1933 року). Зараз з'ясовано, що справа Трактороцентру була сфабрикована Політбюро ЦК на чолі зі Сталіним і ОДПУ, щоб перекласти на працівників Трактороцентру відповідальність за голод, який охопив країну в 1932–33 роках. Шкідництвом Трактороцентру було оголошено і будівництво нового навчального корпусу

та гуртожитку на Павловому полі, до того ж голова Головного управління ВНЗ Наркомзему СРСР Шефлер після огляду ще не добудованого приміщення наказав призупинити його будівництво, заявивши, що споруджувався він шкідниками, які сподівалися скинути більшовиків, щоб потім більшовиків же і посадити в цей будинок, перетворивши його у в'язницю [7, 60].

Вихід було знайдено в тому ж 1933 році, коли колишній межовий інститут (з 1930 року – Харківський інститут організації територій) було переведено до Одеси і будинок, що звільнився на Старо-Московській вул. 15, було передано ХІМЕСГу; це дозволило почати організацію лабораторій при кафедрах інституту. У грудні 1933 року інституту передали Харківські машинно-тракторні майстерні з планом ремонту в 250 тракторів. Трохи пізніше інститут одержав будинок по вул. Броненосця Потьомкіна, 45, де кілька років розміщувався адміністративний корпус.

Важкими були й побутові умови життя перших студентів ХІМЕСГ. 11 і 12 корпуси студентських гуртожитків, виділені інституту на Толкачівці, були переповнені, погано опалювалися, часто залишалися без води. Як свідчать дані з доповіді комісії міськради, у 1933 році студенти інституту були забезпечені в гуртожитках ковдрами на 80 %, простираллами на 50 %, етажерками на 50 %; при нормі житлоплощі 4,3 м² на людину, фактично мали 1,7 м² [8, 156–157, 161–162]. Гострою була і проблема харчування (нагадаємо, що це був час голоду 1932–33 р.). У 1933 році студенти інституту харчувалися в їдальні районного тресту. Місячне меню поділялося на 10 м'ясних, 5 рибних, 8 овочевих, 4 круп'яних і 3 хлібних дні [9, 239].

Проте, як свідчать спогади перших випускників, спостерігався загальний ентузіазм викладачів і студентів, коли відкривався новий інститут: вони спільно обладнали навчальні приміщення і лабораторії, працювали на благоустрої території і ремонті корпусів та гуртожитків. В інститут прийшли працювати відомі вчені: професори О.О. Алов, Л.П. Крамаренко, С.І. Муравлянський, В.О. Константинов, А.А. Василенко, О.І. Супруненко та ін. У 1933 році було відкрито аспірантуру по кафедрах: тракторів і автомобілів, складних с.-г. машин, ремонтної справи. Однак викладачів бракувало. У 1935 році із 84 осіб (10 професорів, 42 доценти, 27 асистентів, 5 викладачів) 54 працювали на штатних посадах, а 30 викладачів були сумісниками. Особливо складна ситуація була на профільних кафедрах. Практично всі викладачі кафедри с.-г. машин були сумісниками. Вони працювали в УНДІСГОМі, на заводах міста; у зв'язку з виробничою необхідністю їм часто доводилося виїжджати у відрядження для випробування нових зразків с.-г. техніки в польових умовах, що призводило до зриву навчального процесу. У річних звітах інституту поряд із графою „пропуски занять студентами” була графа „пропуски занять викладачами”. Так, у листопаді 1934 року такі пропуски становили 368 годин, і лише 80 годин було пропущено з поважних причин [10, 1,4].

Тільки розширення аспірантури до кінця 30-х років ХХ ст. дозволило збільшити кількість кафедр в інституті до 20, зменшити дефіцит викладацьких кадрів.

Не слід також забувати, що створення інституту відбувалося в умовах наростання сталінських репресій, чисток професорсько-викладацького складу, так званого „соціально-класового

регулювання” студентського контингенту. Особливо посилилися репресії в 1934 – 35 роках. Жертвами їх стали перші директори інституту І.Л. Шапошников, Д.Є. Кудря, А.Я. Ларов, багато викладачів і співробітників.

Під особливим контролем партійних органів перебував професорсько-викладацький склад інституту. Після чергової перевірки складу викладачів у ВНЗ району (грудень 1934 року) бюро Держинського РК КП(б)У записало у своїй резолюції „Відносно викладачів високої кваліфікації, вихідців з ворожого середовища, то необхідно встановити за ними жорсткий постійний контроль за їх практичною роботою, а тих, хто не є особливо цінними, звільняти, замінюючи їх радянськими фахівцями” [11, 151].

У довідці про роботу інституту, підготовлену інструктором Харківського міськкому КП(б)У Волгіним у травні 1935 року, перелік неблагонадійних, соціально ворожих викладачів відкривав професор О.О. Алов – організатор інституту. Про нього інструктор повідомляв: „Син кустаря. У минулому член Союзу російського народу, був засуджений за контрреволюційну діяльність, підписував заяви про переслідування вчених у СРСР”; про іншого видатного вченого, засновника кафедри агротехніки проф. О.І. Супруненко, у довідці зазначалося: „Безпартійний, зі службовців, у минулому мав тісні зв’язки з розстріляним за контрреволюційну діяльність Слипанським (А. Слипанський – президент Української сільськогосподарської академії, розстріляний у 1933 році, – Б. М.), виключався зі СНР, антисеміт”. Про проф. Т.П. Тищенко повідомлялося: „Безпартійний, виходець з куркулів, брати служили в білій армії й емігрували за кордон”; про проф. В.О. Константинова зауважувалося: „Безпартійний, зі службовців, притягався органами НКВД за шкідництво” та ін. Стосовно окремих професорів керівництво інституту незабаром зробило відповідні оргвисновки. Такий же список було складено і на студентів, вихідців із непролетарських верств [12, 355–357]. У 1934 – 1935 роках виключили 47 студентів як „соціально ворожих елементів”. Резонанс у Харкові викликала „справа шести” студентів першої групи ІV курсу інституту, виключених за „контрреволюційну націоналістично-петлюрівську діяльність”. Провина студентів Олійника, Сидоренка, Перельоти, Ворошука, Головка і Ковальова полягала в тому, що ще 1933 року, повернувшись із сільських районів, вони відкрито заявляли про те, що „Україна охоплена голодом і смертю, ганьбили досягнення соціалістичного будівництва” [13, 52–53]. Неабияке обурення в партійних колах Харкова викликав і вчинок парторга одного з курсів ХІМЕСГ Кривулі, який, повернувшись із відпустки в інститут, під враженням того, що він побачив у рідному селі, демонстративно розірвав і викинув на смітник доповіді Й. Сталіна і П. Постишева на XVII з’їзді ВКП(б) [14, 292].

Незважаючи на труднощі, інститут розвивався. Перший (достоковий згідно з постановою ЦК КП(б)У) випуск у кількості 28 осіб, без захисту дипломних проектів, було здійснено в 1933 році, і перші інженери-механіки терміново були направлені в МТС, установи та організації Харківської та інших областей України. У цьому ж році було підготовлено для МТС, колгоспів

і радгоспів 500 комбайнерів, 900 трактористів, 300 механіків. Більшість випускників були так звані „парттисячники”, яких спеціально направляли партійні органи на навчання у вищі навчальні заклади. В архівах збереглися анкетні дані окремих студентів. Вони свідчать про те, що багато випускників мало значний життєвий досвід, сформовані погляди і переконання, що відображали особливості тієї епохи. Так, випускник Ф.Я. Курочкін, 1902 року народження, із бідняків, до 1917 року працював учнем коваля. Із 1917 по 1928 роки перебував у лавах Червоної армії. Брав участь у боях проти Каледіна, німців, Корнілова. Закінчив Суську піхотну школу і школу Червоних старшин. Із 1928 р. до 1930 р. працював комендантом ВУЦВК, після закінчення ХІМЕСГ – заступником директора Власівської МТС. Д.С. Баєвський – народився на Чернігівщині в родині шевця, був батраком. Із 1915 по 1924 роки працював обліковцем на млині, секретарем волвиконкому, у кооперативних органах, у 1929 – 1930 роках – член правління окружного сільгоспсоюзу. Після закінчення ХІМЕСГ став завідувачем сектору підбору та розміщення кадрів облземуправління [15, 28, 121]. Д.М. Вороб’євська – народилася 1896 року, із службовців, у 1917 – 1919 роках була політруком військового госпіталю, пізніше працювала в радянських, партійних і профспілкових органах, у 1923 – 1930 роках – завідувала жінвідділом райкому, партосвітою, була профспілковим працівником Медсанпраці. Після закінчення ХІМЕСГ завідувала техпропагандою в УкрНДІ механізації сільського господарства [16, 110–111].

Найбільш гострі кути більшовицької реформи радянське керівництво стало виправляти уже в перші роки її здійснення. 19 вересня 1932 року ЦВК СРСР у своїй постанові закликав до боротьби з перекурченнями в реформі вищої школи, засудив бригадно-лабораторний метод навчання, зайве дроблення ВНЗ. Почалося відновлення дипломних робіт і курсових проектів, приймальних комісій, зменшилася питома вага виробничої практики, переглядалися навчальні програми, збільшувалися терміни навчання тощо.

Професори і викладачі ХІМЕСГ провели в ці роки значну роботу по вдосконаленню навчально-методичної роботи, складанню підручників і навчальних посібників. У 1935 році були видані навчальні плани і програми з усіх курсів дисциплін, які викладалися в інституті. Професор Н.Д. Ковальов склав новий підручник з фізики для ВНЗ, професор А.Я. Столяров – підручник з теоретичної механіки, професор В.О. Константинов підготував посібник „Завдання таі розрахунки по двигунах внутрішнього згоряння”, доцент І.І. Галагура – „Проектування і розробка молотарок”, професор М.В. Комар – „Проектування і розробка тракторних плугів” та ін. Великий внесок у розробку підручників і навчальних посібників вніс професор, член-кореспондент АН УРСР Л.П. Крамаренко, що очолював кафедру сільгоспмашин у грудні 1935 року. Його підручники: „Збиральні машини” (1935 р.), „Сільськогосподарські машини й устаткування. Посібник для технікумів” (1935 р.), „Комбайни” (1936 р.), „Сільськогосподарські машини. Теорія, конструкція і розрахунок” (1937 р.) та ін., - стали універсальними для інженерних факультетів, що готували фахівців для с.-г. машинобудування і сільського господарства.

Розширювалися книжкові фонди бібліотеки інституту, які в цей час нараховували 105 тис. книг і забезпечували студентів необхідною літературою.

У 1935 році відбувся перший випуск дипломованих фахівців (із захистом диплому) – 66 інженерів-механіків с.-г. виробництва. Цього року контингент студентів нараховував уже близько 1000 осіб.

Поступово інститут став визначним центром у галузі наукових досліджень. За підсумками наукової роботи, наприкінці 30-х років ХХ ст. ХІМЕСГ вийшов на друге місце серед ВНЗ Харкова, поступаючись тільки Харківському державному університету.

Із 1931 по 1941 рр. інститут випустив понад 1000 інженерів-механіків, 168 інженерів-педагогів (педагогічне відділення в інституті було відкрито в 1938 році), підготував і перепідготував близько 2000 механіків, трактористів і комбайнерів. У 1939 році обком Ради вищих навчальних і наукових закладів на розширеному Пленумі ухвалив вважати ХІМЕСГ одним із кращих ВНЗ Харкова і нагородив його Почесною грамотою.

Обсяги статті не дозволяють проаналізувати всі аспекти становлення інституту в 30-ті роки ХХ ст., проблеми і труднощі, що доводилося переборювати колективі в процесі становлення нового інституту. Ці труднощі значною мірою породжувалися самою більшовицькою реформою, що була спрямована на перетворення підготовки кадрів у складову частину адміністративно-командної планової системи, яка формувалася. Система терору і соціально-класового регулювання, яка складалася в цей час, стала специфічною формою радянського державного керування, значно ускладнювала процес становлення нового вищого навчального закладу.

1. Див. 150 лет Харьковскому ордена трудового Красного Знамени сельскохозяйственному институту им. В.В. Докучаева. 1816 – 1966. Труды Харьковского с.-х. института им. В.В. Докучаева. – К., 1966. – Т. 50; Фурсенко И.Д. Харьковский ордена трудового Красного Знамени сельскохозяйственный институт им. В.В. Докучаева. – К., 1968.
2. Харьковский институт механизации и электрификации сельского хозяйства. – М., 1980.
3. Шлях освіти. – 1930. – №3.
4. Державний архів Харківської області (далі – ДАХО). – ФП. 20. – Оп.1. – Спр.99.
5. За соціалістичну перебудову. – 1930. – 17 серпня.
6. Правда. – 1933. – 6, 11 березня.
7. ДАХО. – ФП. 45. – Оп. 3. – Спр. 76.
8. ДАХО. – ФР. 408. – Оп. 8. – Спр. 1903.
9. ДАХО. – ФР.408. – Оп.8. – Спр. 1797. – Т. 1.
10. ДАХО. – ФР. 5945. – Оп.1. – Спр.2.
11. ДАХО. – ФП. 99. – Оп.1. – Спр. 8.
12. ДАХО. – ФП. 69. – Оп. 1. – Спр. 196.
13. ДАХО. – ФП. 45. – Оп. 1. – Спр. 153.
14. ДАХО. – ФП.45. – Оп.1. – Спр.141.
15. ДАХО. – ФП. 99. – Оп. 3. – Спр. 120.
16. ДАХО. – ФП. 69. – Оп. 1. – Спр. 261.

І. О. Андрухів

ЗАХОДИ ОРГАНІВ ВЛАДИ ПРОТИ ВПЛИВУ РПЦ ТА «ЗАЛИШКІВ УНІАТСТВА» НА ТЕРЕНАХ СТАНІСЛАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ В 50-х рр. ХХ ст.

Невід'ємною складовою політики радянської влади в західних областях України в 50-х рр. ХХ ст. була ліквідація так званих «залишків уніатства», ліквідованої в 1946 р. Української греко-католицької церкви (УГКЦ) та обмеження релігійного впливу на віруючих Російської православної церкви (РПЦ). Така політика була закономірною, оскільки спиралася на історичний досвід як російського царизму з ліквідації УГКЦ на теренах Російської імперії за ухвалою Полоцького «возз'єдначного» собору 12 лютого 1839 р., так і на досвід атеїстичної роботи з часу приходу до влади більшовиків.

Наукове дослідження цієї теми частково знайшло своє відображення в 50 – 80-х рр. ХХ ст. у працях українських дослідників в діаспорі (США, Канаді), які передусім торкалися питання правових підстав та канонічності ліквідації УГКЦ, а також переслідування підпільних уніатських священників та чернецтва УГКЦ, які не «возз'єдналися» з РПЦ. Авторами є здебільшого священнослужителі й церковні історики [1]. Їхню увагу, головним чином, привертає проблема церковної канонічності розколотих частин Православної церкви в Україні, ліквідації УГКЦ та скасування в 1946 р. умов Берестейської унії.

Російські дослідники, зокрема М. Одинцов, М. Шкаровський [2] оцінюють українські події церковної історії з позицій російського православ'я, не заглиблюючись в особливості історичних умов.

Значний внесок у дослідження даної проблеми зробили українські історики І. Білас, М. Береславський, В. Єленський, О. Лисенко, В. Марчук, В. Сергійчук [3], праці яких ґрунтуються на матеріалах українських архівів. Однак у їхніх наукових розвідках питання особливостей регіонального релігійного життя, зокрема на теренах Станіславської (з 1962 р. – Івано-Франківська) області, розглядається оглядово, без глибокого аналізу, а увага, як правило, акцентується на діяльності так званої катакомбної УГКЦ.

Автор цієї статті поставив за мету розкрити характер, механізм і методи стримуючих заходів радянсько-партійних органів влади, спрямованих не лише проти «залишків уніатства», але й проти зростаючого впливу РПЦ серед віруючих на теренах Станіславщини, проаналізувавши наслідки, до яких вони призвели.

Слід зазначити, що заходи, здійснювані радянською владою у сфері релігійних культів, мали свої особливості на теренах області, оскільки проходили у складних соціально-політичних умовах, зумовлених як збройною боротьбою ОУН-УПА проти радянської влади, так і невдоволенням більшості населення ліквідацією УГКЦ. Щодо збройного опору, то його вдалося придушити на теренах області лише в першій половині 50-х рр. [4, 17]. У той же час повністю ліквідувати «залишки уніатства» в особі «невозз'єднаних» священників та представників чернецтва УГКЦ органам влади та силовим